

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w sprawie subwencji dalszej na zalesienie wydm piaskowych i nieużytków w powiatach Tarnobrzeskim, Jarosławskim, Cieszanowskim, Jaworowskim i Mościskim.

Wysoki Sejmie!

Uchwałami z dnia 20. i 22. stycznia 1887 wyznaczył Wysoki Sejm krajowy na zalesienie wydm piaskowych i nieużytków następujące subwencje:

1) dla okręgu roboczego Niskiego na lat siedm, począwszy od roku 1887 po 700 zł. rocznie;

2) dla okręgu roboczego Tarnobrzeskiego na lat 4, począwszy od r. 1887 po 650 zł. rocznie;

3) dla okręgu roboczego obejmującego powiaty Jarosławski i Cieszanowski na lat 4, począwszy od roku 1887 po 450 zł. rocznie, a

4) dla okręgu roboczego Jaworowsko-Mościskiego, na ten sam czteroletni okres czasu po 820 zł. rocznie.

Przy pomocy tych subwencji miały być wykonane zalesienia według planu c. k. krajowego inspektora lasowego z dnia 18. grudnia 1886 (Alegat do sprawozdania Wydziału krajowego za rok 1886 L. W. 74.713).

a) w okręgu roboczym Niskim w latach 7-miu, t. j. do końca roku 1893.

b) w okręgach zaś roboczych Tarnobrzeskim, Jarosławsko-Cieszanowskim i Jaworowsko-Mościskiem w latach czterech, t. j. do końca roku 1890.

O postępie prac około zalesienia wydm i nieużytków w powiatach powyżej wspomnianych, składał Wydziałowi krajowemu kierujący temi pracami c. k. krajowy inspektor lasów szczegółowe sprawozdania, które przy odnośnych sprawozdaniach Wydziału krajowego Wysokiemu Sejmowi przedkładane były.

Ze sprawozdania c. k. krajowego inspektoratu lasowego z dnia 21. stycznia 1890 zakomunikowanego Wydziałowi krajowemu odezwą c. k. Namiestnictwa z dnia 22. lutego b. r. l. 7.775 (L. W. 9.553), o którym w tegorocznem sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności za rok 1889/90 L. W. 38.534/90 jest mowa, okazuje się wszakże, że wskutek

nieprzyjaznych wpływów elementarnych, uległy kultury wykonane w latach 1888 i 1889 w znacznej części zniszczeniu, a rezultaty, jakie przy zalesieniu wydm piaskowych dotąd osiągnięto, cofnęły się przynajmniej o trzy lata wstecz.

Powziąwszy tę wiadomość, wydał Wydział krajowy pod dniem 26. marca 1890 l. 9.553 polecenie Wydziałom powiatowym w Nisku, Tarnobrzegu, Jarosławiu i Jaworowie, aby (Wydział powiatowy Jarosławski w porozumieniu z Cieszanowskim, a Jaworowski z Mościskim) dołożyły wszelkich starań, iżby szkody w zakulturowaniu wydmisk przez posuchę i pędraki wyrządzone, mogły być jak najrychlej naprawione i aby wspomniane Wydziały powiatowe złożyły Wydziałowi krajowemu wyczerpujące sprawozdanie tak o postępie zalesienia wydm piaskowych w ogóle jak i w szczególności o pracach około napraw szkód w zalesieniach tych wpływami elementarnymi wyrządzonych, ażeby na podstawie tych sprawozdań mógł Wydział krajowy przedłożyć Wysokiemu Sejmowi odpowiednie wnioski.

Po dzień dzisiejszy nie uczyniły Wydziały powiatowe zadość poleceniu temu.

Alegat Ze sprawozdania jednakże prezesa Rady powiatowej Cieszanowskiej księcia Władysława Sapiechy przesłanego Wydziałowi krajowemu pod dniem 5. listopada b. r. (LW. 46.681) przy relacji Wgo Władysława Koziebrodzkiego delegata Wydziału krajowego do kontrolowania prac około zalesień w okręgu roboczym Jarosławsko-Cieszanowskim, dalej z podania Wydziału powiatowego Tarnobrzieskiego wniesionego do Wydziału krajowego pod dniem 10. b. m. (LW. 47.541), w którym Wydział powiatowy o dalszą subwencyę na zalesienie wydm piaskowych w powiecie tarnobrzieskim prosi, a w końcu ze sprawozdania c. k. krajowego inspektoratu lasowego z dnia 21. października r. b. /./. przesłanego Wydziałowi krajowemu przy odezwie c. k. Namiestnictwa z dnia 5. listopada b. r. l. 79.789 (LW. 47.490 z dnia 9. listopada b. r.) okazuje się, że przestrzenie wydmisk, które uzupełnienia i poprawy kultur wymagają, są jeszcze znaczne. Zestawienie zawarte w dopiero powołanem sprawozdaniu c. k. krajowego inspektoratu lasowego wykazuje, że z przestrzeni po koniec roku 1890 do zalesienia przez gminy oddanych pozostaje jeszcze niezalesionych lub potrzebujących ponownego zalesienia:

- a) w okręgu roboczym Tarnobrzieskim 268 morgów;
- b) w okręgu Jarosławsko-Cieszanowskim 700 morgów, a
- c) w okręgu Jaworowsko-Mościskim 433 morgów.

Razem przeszło we wszystkich trzech okręgach roboczych 1.401 morgów wydm piaskowych.

Stosownie do położenia wydm zalesić się mających i w uwzględnieniu liczby robotników, których odnośne gminy w czasie do kultur stosownym corocznie dostarczyć mogą, obliczył c. k. inspektorat lasowy, na podstawie dotychczasowych doświadczeń, że zalesienie tych 1.401 morgów nieużytków może być uskutecznione:

ad a) w okręgu roboczym Tarnobrzieskim 268 morgów w 4 latach kosztem 1.220 zł. w. a.;

ad b) w okręgu Jarosławsko-Cieszanowskim 700 morgów w 7 latach kosztem 2.800 zł. w. a.;

ad c) w okręgu Jaworowsko-Mościskim 433 morgów w 4 latach kosztem 1.600 zł. w. a.

Gdy subwencye uchwałami Wysokiego Sejmu z dnia 20. i 22. stycznia 1887 na zalesienie wydm piaskowych w powyż wymienionych trzech okręgach roboczych przeznaczone, z końcem roku 1890 ustają, widzi się Wydział krajowy spowodowany wobec niewątpliwych korzyści, jakie zakulturowanie wydm piaskowych przynieść może i przynosi, czemu nie tylko komisya gospodarstwa krajowego i Wysoki Sejm krajowy w sprawozda-

niach swoich i uchwałach dały wymowny wyraz, ale co gminy wiejskie, poznawszy skutki zalesienia, teraz już przyznają, przedłożyć Wysokiemu Sejmowi niniejszem wniosek, aby na zalesienia przez c. k. kraj. inspektorat projektowane, udzielić raczył dla okręgów roboczych Tarnobrzieskiego, Jarosławsko-Cieszanowskiego i Jaworowsko-Mościskiego, dalszych subwencji z funduszków krajowych w wysokości przez c. k. inspektorat lasowy preliminowanej.

Nadmienić tu wypada, że c. k. Namiestnictwo oświadczyło w odezwie swej z dnia 5. listopada r. b. L. 79.789, iż poczyni stosowne kroki, aby także i c. k. Ministerstwo rolnictwa przedłużyło subwencję, którą reskryptem z dnia 28. marca 1887 L. 2.418 na koszt utrzymania leśników kierujących zalesieniem po koniec roku 1890 z funduszków państwowych zapewniło, skoro Wysoki Sejm krajowy dalszą subwencję na koszt zalesienia z funduszków krajowych udzieli.

Na podstawie powyższego wyводу Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm krajowy wyznacza na koszt zalesienia wydm piaskowych i nieużytków z funduszków krajowych:

a) dla okręgu roboczego Tarnobrzieskiego kwotę 1.220 zł. rozłożoną na 4 lata, począwszy od roku 1891 po 305 zł. rocznie;

b) dla okręgu roboczego Jarosławsko-Cieszanowskiego kwotę 2.800 zł. rozłożoną na lat 7. począwszy od roku 1891 po 400 zł. rocznie;

c) dla okręgu roboczego Jaworowsko-Mościskiego kwotę 1.600 zł. rozdzieloną na lat 4, począwszy od roku 1891 po 400 zł. rocznie.

2. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wypłacania subwencji powyższych pod warunkiem, że właściciele wydmisk piaskowych i nieużytków, które mają być zalesione, dostarczą bezpłatnie robociznę potrzebną do wykonania wszelkich prac około projektowanych zalesień, niemniej grunt pod szkółki i potrzebny do ich ogrodzenia materiały a c. k. Rząd utrzymywać będzie swoim kosztem leśników fachowo wykształconych, którzyby pracami około zalesienia kierowali, a nadto Wydziałowi krajowemu prawo ingerencji i kontroli co do sposobu użycia subwencji z funduszków krajowych niniejszą uchwałą wyznaczonych.

3. Na wypłatę powyż uchwalonych subwencji otwiera Sejm Wydziałowi krajowemu na rok 1891 kredyt do wysokości 1.105 zł. w. a.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem.

Wd Lwowie dnia 18. listopada 1890.

Marszałek krajowy:
Sanguszko w. r.

Sprawozdawca:
T. Romanowicz w. r.
członek Wydziału krajowego.

Opis

sprawozdania c. k. komisarza lasowego z dnia 21. października 1890 o zalesieniu lotnych piasków i nieużytków w Galicyi.

Objąwszy dnia 28. maja 1889 kierownictwo robót około zalesienia lotnych piasków i nieużytków w kraju, zwiedziłem wszystkie te roboty, aby w każdym razie uzyskać podstawę do skutecznego dalszego kierowania tą tak ważną sprawą.

Od czasu ułożenia pierwszych i dalszych następnych programów przez poprzednich kierowników, oraz oznaczenia terminów ukończenia robót około zalesienia lotnych piasków i nieużytków w okręgach roboczych Tarnobrzeg, Jaworów - Mościska i Jarosław-Cieszanów, wciągnięto nowe miejscowości do obszaru zalesienia, a to wskutek prozb i dobrowolnego oddania przez włościan lichych gruntów pastwiskowych, które na lotne piaski zaczęły się przekształcać. Po części także rozszerzyły się dawniejsze wydmy nieustalone, zasypując orne grunta i pastwiska obok leżące.

To wcielenie nowych gruntów w obszar zalesienia i konieczność uzupełnienia już ustalonych i zalesionych, ale przez posuchę w roku 1889 i przez pędraki w roku 1890 zniszczonych kultur, wymaga odpowiedniego przedłużenia terminu dla ukończenia robót.

Nie mogę opierać przedłożenia tego na zupełnie pewnych liczbach, wykazujących przestrzeń już zupełnie zalesionych lotnych piasków i nieużytków, a to z powodu, że zdjęcia tych przestrzeni nie są jeszcze przeprowadzone. Dopiero bowiem w roku 1890 rozpoczęto odnośne pomiary, a że obszary lotnych piasków i nieużytków są znaczne i w 67 gminach tych trzech okręgów roboczych rozrzucone, przeto wskutek postawienia na pierwszym miejscu robót około zalesienia lotnych piasków, a na drugim zaś miejscu pomiarów nie zdołano pomimo wysiłen wykończyć odnośnych zdjęć. Dopiero z końcem roku 1890 będą one ukończone.

Przestrzenie, które jeszcze zalesienia, jakoteż poprawy już przeprowadzonych kultur wymagają, a które poniżej wykażę, oznaczono na podstawie dokładnego pomiaru i faktycznego stanu rzeczy.

Różnicę zachodzącą w rubryce zalesić się mających przestrzeni lotnych piasków, pomiędzy przedłożeniem z roku 1886, a niniejszem uzasadniam tem, że poprzednio wciągnięto w rubrykę tę także pominięte obecnie jako nienależące do tego rodzaju zalesień dworskie obszary lotnych piasków.

W okręgu roboczym Tarnobrzeg istnieje jeszcze niezalesionych, a częściowo już ustalonych piasków lotnych 268 morgów.

Dla zupełnego ukończenia zalesienia i ustalenia tego obszaru konieczne jeszcze potrzeba:

a) fur gałęzi 1.474 á 25 ct.	379 zł.
b) nasienia 72 kg. á 2 zł. 20 ct.	159 „
c) wybrania rowów około wydm zalesić się mających i zalesionych 22028 metr. á 2 ct.	440 „
Razem	<u>978 zł.</u>

Opierając się na doświadczeniu z lat przeszłych mniemam, że siły nadzorującego i robotników okolicznych wystarczają w przecięciu rocznie zaledwie na zalesienie 70 morgów.

Zalesienie zatem w okręgu roboczym Tarnobrzeskim 268 morgów niezalesionych, lotnych piasków, wymaga jeszcze lat 4. Dzieląc cały ogół kosztów zalesienia obliczony na 978 zł. przez 4. wypada z dodaniem rocznie 60 zł. na zapłacenie pomocników roczna kwota . . . . . 305 zł. jako niezbędna subwencya.

W okręgu roboczym Jarosławsko-Cieszanowskim istnieje jeszcze niezalesiona, a po większej części już ustalona przestrzeń 700 morgów. Dla zupełnego ukończenia zalesienia i ustalenia tego obszaru koniecznie jeszcze potrzeba subwencji na:

a) 17.250 fur gałęzi po 25 ct.	863 zł.
b) 140 kg. nasienia po 2·20 zł.	308 „
c) 60.920 metr. rowów granicznych po 2 ct.	1.219 „
Razem	<u>2.390 zł.</u>

Ponieważ w tym okręgu roboczym miejscowości z lotnymi piaskami leżą obok siebie i przedstawiają łączne obszary po 230 i 120 morgów, przeto roczne zalesienie obejmować tam może ze względu na większy stan robotnika i zasobność włościan, przestrzeń 100 morgów. Zalesienie tego obszaru trwać będzie zatem 7 lat.

Dzieląc ogólny koszt dla okręgu roboczego Jarosławsko-Cieszanowskiego obliczony na . . . . . 2.390 zł. z dołączeniem 60 zł. na utrzymanie podczas robót odpowiednich dozorców rocznie okazuje się, że roczna subwencya w kwocie . . . . . 400 „ jest koniecznie potrzebną.

W okręgu roboczym Jarosławsko-Cieszanowskim przybyło w roku 1890 6 gmin z przestrzenią 263 morgów lotnych piasków do zalesienia.

W okręgu roboczym Jaworowsko-Mościskim zajmuje jeszcze niezalesiona, lecz już częściowo ustalona przestrzeń lotnych piasków obszar 432 morgów. Dla zupełnego ukończenia zalesienia i ustalenia tych lotnych piasków potrzeba koniecznie jeszcze:

a) 1.780 fur gałęzi po 30 ct.	534 zł.
b) 86 kgr. nasienia po 2·20 zł.	189 „
c) 16.801 metrów rowów granicznych po 4 ct.	672 „
Razem	<u>1.395 zł.</u>

W okręgu roboczym Jaworowsko-Mościskim winna być rocznie zalesiona przestrzeń 108 morgów z powodów nadmienionych w poprzednim okręgu.

Ustalenie i zalesienie powyż oznaczonej przestrzeni winno być przeprowadzone w latach 4.

Potrzeba zatem w przecięciu rocznie 1.395:4 dla zalesienia lotnych piasków i nieużytków, a dodając rocznie 60 zł. na utrzymanie pomocników razem rocznie . . . . . 400 zł.

Okręg roboczy Jaworowsko-Mościski został najmocniej dotknięty posuchą i uległ szkodzie przez pędraki. Całe już zalesione przed trzema laty przestrzenie wyschły zupełnie.

Z poprzednich obrachowań wynika następujące

Zestawienie.

Okręg roboczy	Cała przestrzeń lotnego piasku i nieużytków wedle naocznego orzeczenia	Z tej przestrzeni wypada na		Termin ukończenia zalesień	wypada na rok		Uwaga
		już zalesione	nie zalesione		do zalesienia	subwencya	
		morgów			lat	morgów	
Tarnobrzeg	717	449	268	4	70	305	
Jarosław-Cieszanów	1.137	437	700	7	100	400	
Jaworów-Mościska	615	182	433	4	108	400	
Razem	2.469	1.068	1.401	—	278	1.105	

Zalesienie lotnych piasków wymaga oczywiście daleko większych kosztów, aniżeli zalesienie nieużytków.

Wysokość zatem subwencji zależy głównie od wielkości obszarów lotnych piasków, w odnośnym okręgu roboczym zawartych.

Zbawienny wpływ ustalenia i zalesienia tych lotnych piasków na charakter całej okolicy jest uderzającym, a ocenić go może każdy, kto znał dawniej tamtejsze strony, gdy piasek tworząc zwykle wzgórze, lub faliste wzniesienia zasypywał grunta, okoliczne zabudowania i drogi. Gdy rozpoczynano roboty około zalesienia wydm piaszczystych, zachowywała się ludność przez czas dłuższy nietylko odpornie, lecz nawet wrogo. Teraz bardzo często ta sama ludność zgłasza się do c. k. władzy politycznej z prośbą o zalesienie tych odkrytych ław piaszczystych, lub pojmując dobroczynny wpływ tego zalesienia, podejmuje się robót na własną rękę ze skutkiem pomyślnym, żądając sadzonek od nadzorców zalesień, którzy naturalnie takowych chętnie udzielają. Wobec znanego ubóstwa tamtejszych okolic ukończenie i utrwalenie całego dzieła bez subwencji przeprowadzić się nie da.

We wzmiankowanych okręgach roboczych nadzorecy wydm zajmują się także pomiarem i zakładaniem dokładnego katastru zalesionych i jeszcze zalesić się mających przestrzeni piasków lotnych i nieużytków, co dotychczas w żadnym okręgu roboczym nie przeprowadzono; w porze letniej nadzorują lasy gminne w odnośnych powiatach wskazując sposób gospodarowania i wypracowując plany gospodarcze dla tych przestrzeni leśnych, które gminy jako wynagrodzenie za prawo poboru drzewa od obszarów dworskich otrzymały.

Zarówno tedy dla zupełnego ukończenia zalesień wydmisk, jak i dla należytego czuwania nad utrzymaniem świeżo powstających na nich lasów i dokładnego poznania stosunków leśnych w poszczególnych gminach powiatu, okazuje się nieodzownem odpowiednie

przedłużenie terminu zalesienia wydmisk i dalsze subwencyowanie robót w tym celu podjętych.

Jak zalesienie wydm podniosło majątki gmin i pojedynczych właścicieli, wyjaśnia fakt, że dawnymi czasy osadników proszono, ażeby budowali domy na tych lotnych piaskach i darowywano znaczne obszary bezpłatnie, a cena gruntu w tych okolicach spadła była.

Obecnie w gminach tych potroić się wartość gruntów i nikomu na myśl nie przyjdzie pozbywać się gruntu. Dawnymi czasy okolice tamtejsze wyludniały się przez wychodźstwo, a teraz po zalesieniu wydm, włościanin przywiązał się do swej roli i wdzięczny krajowi za zalesienie chętnie pracuje na swej nie bardzo chlebobdajnej niwie z tem przekonaniem, że to, co zasieje wyda mu plon dostateczny i nie ulegnie zniszczeniu.

Na podstawie powyższych wywodów ośmielam się prosić o przyjęcie mego projektu przedłużenia terminu i subwencyonowania robót na dalszy okres czasu, jaki oznaczyłem w poprzednim zestawieniu.

